

פסוק "שרה אברהם" (כג, ט)

1) כי יוסף נחמה

2) כי יוסף נחמה

עבודת היצר - לאחר עשיית מצוה

"ויבא אברהם לספד לשרה ולבנותה" (כג, ט)

כתב "בעל הטורים" תיבת "ולבנותה" הכף קטנה, למה? - שלא בכה אברהם אלא מעט, לפי שזקנה היתה.

הקשה אמו"ר שליט"א בספרו "ביכורי אברהם" למה הדגישה התורה שלא בכה אברהם אלא מעט, וכי שבת יש בזה על אברהם?

ועוד, מה כוונתו של אברהם שלא בכה אלא מעט - משום שזקנה היתה, מה טעם הוא זה, וכי על צדיקים זקנים לא בוכים הרבה. הרי שרה אמנו - היתה מגיירת את הנשים - היתה גדולה בנביאות, האם הראשונה בישראל, וכעת נחסרו כל מעלות אלו מהעולם, על אלה צריך היה לבכות בלא הפסק. ומצינו בפטירתו של אהרן הכהן "ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" אף שהיה אז בן מאה עשרים ושלוש שנה, וכן במשה נאמר "ויבכו בני ישראל את משה שלושים יום" והיה אז בן מאה ועשרים שנה?

אלא, באה תורה לרמוז כאן שבת גדול מעצם על אברהם אבינו. דהנה כשחזר אברהם מנסיוו העקידה ראה את שרה אמנו שנפטרה, ידע שהוא גרם לכך מחמת עקידת יצחק. כפי שכתב רש"י - נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה, פרחת נשמתה ממנה ומתה.

בא אליו היצר הרע והכניס לו מחשבות להיות תוחה על הראשונות, להתחרט על מה שהלך לעקוד את יצחק שחרי עי"ו גרם לשרה הצדקת למות. מה עשה אברהם כדי להרחיק ממנו מחשבות אלו, הכניס בראשו מחשבות אחרות - אמנם נכון שע"י העקידה נפטרה, אבל האמת היא שגם לולא זה היתה נפטרת מהעולם אכיון שהגיע זמנה למות - "שהרי זקנה היתה". ובמחשבות אלו היה לו את הכח להתמודד כנגד היצר. וכדי שהיצר לא ידחה מחשבות אלו ממנו, לכן עשה תחבולות כדי להוכיח צדקתו, ולא בכה אלא מעט בטענה - "כי זקנה היתה". נמצא שיש כאן שבת גדול על אברהם על כן פרטמה זאת התורה.

במדרש: ר' עקיבא היה יושב ודורש בקש העם להתנמנם בקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שתמלוד על קב"ו מדינות, תבא בת בתה של שרה שחיתה קב"ו שנים ותמלוד על קב"ו מדינות. וצריך באור איך אפשר שבעת דרשת התנא האלקי ר' עקיבא דלפקין וקוקין דגורא מסומיה יתנמנם העם; ב' קשה הלשון מה, "ראתה" כאלו הדבר תלוי בבחיבתה (ובאמת במקום אחר איתא במה זכתה אך לפי הלשון שלפנינו צריך ביאור). והנראה כבר העיר בתורת משה לק"ו וצ"ל במה שאמור בשרה שחיתה קב"ו שנים הלא לפי החשבון שעשה יצחק במסכת שבת פרק ר' עקיבא יוצאין הרבה משנותיו של אדם לצרכי עצמו באשר הוא אדם (אכילה ושתייה ושינה וכדומה) ואלה לא יחשבו על שנות חיי האדם. אמנם נראה בזה, כי שרה אמנו אשר זכתה את הרבים כמאמרם ז"ל (ב"ר לח), שרה מגיירת את הנשים, וכבר אמרתי כי המוכה את הרבים דומה לאומן העושה מכונות שגם בעת שהאומן ישן מ"מ המכונה עושה את מלאכתה. כן ארחות כל מוכי הרבים כחם פועל ועושה פרי טוב גם בעת שהם ישנים ובטלים למראית העין. וע"כ באמת אמרו ז"ל במדרש על שרה אמנו שעליה נאמר קרא, "ידע ה' ימי תמימים". כי הגם שבפסוק נאמר שחיתה רק קב"ו שנים מ"מ גם זה רק לפי הבנת בני אדם, שאין יכולין להשיג רק המורגש בחושיהם, כי באמת גם במותה לא גם לחת ולא פסק כחה וזכותה עדיין עושה פירות, והיינו יודע ה' ימי תמימים כי נחלתם לעולם תהיה.

והנה ראינו לאסתר המלכה שלא הסתפקה במה שעבדה את ה' כשהיא לעצמה אלא השתמשה בכח המלכות אשר לה להשפיע על כל היהודים אשר בכל מדינות המלך. וכאמור (אסתר ט, כא) ותשלח ספרים... ותכתוב אסתר המלכה. ולמדת בן מוקנתה שרה, כי זה כל האדם להשפיע לזולתו אפילו אם ע"כ יבטל קצת משלמותו. וזה שאמרו, מה ראתה אסתר שתמלוד היינו שתשתמש בכח המלכות אשר לה על קב"ו מדינות, וזה תבא בת בתה של שרה כי ממנה למדה.

הנה כי כן ר' עקיבא היה יושב ודורש. הלשון יושב פשוטו כמשמעו שהיה יושב בבית מדרשו יושב ושונה לפני התלמידים היושבים לפניו, והיה כל עסקו בהרבצת תורה. ובודאי היא עבודה גדולה וקדושה שאין אליה ערך, אמנם הרגיש שעם ה' בחוץ שאין להם עסק בביהמ"ד המה בינתיים הולכים וגדלדלים כאו"ל במתנ"י דשלי סוטה, מיום שחרב ביהמ"ק וכו', והיינו בקש העם להתנמנם. כי השדרות הרחבות של עם ה' אלה מתנמנמים באין מפקח על עניניהם וגודר גדרם. ע"כ מיד בקש לעוררם, נתן לב והתנדב לצאת אליהם לעוררם, גם אם ע"כ יתבטל מעבודתו הקדושה בבית מדרשו.

כי אמר לנפשו הלא כן עשתה גם אסתר באשר למדה כן משרה אמנו. וק"ל.

1)

(4) אלו שפר
 ותמת שרה בקרית ארבע וגו'. ואיתא
 במדרש הובא במפרשים שבא
 השטן אצל שרה וסיפר לה שלולי המלאך
 היה יצחק נשחט ואמרה שרה שלולי
 המלאך כבר היה יצחק בני נשחט ופרחה
 נשמתה יעו"ש ע"י בנזר הקודש, ויש ליתן
 טעם על מה שנצטערה שרה כ"כ, הנה

היפ"ת כתב על המדרש שאמר אברהם
 להקב"ה אתמול אמרת כי ביצחק יקרא לך
 זרע ואח"כ אמרת קח את בנך את יחידך
 וחזרת ואמרת אל תשלח ידך, והקשה
 היפ"ת מדוע לא אמר כן אברהם תיכף
 בשעה שאמר לו הקב"ה קח נא וכו' היה
 לו לומר הלא אמרת כי ביצחק יקרא לך
 זרע, ותירץ דבלא זה לא הוי קשה לו כי
 הקב"ה חזר מטובה לרעה ע"י גרם החטא
 ע"י ש, רק כשאמר לו הקב"ה אל תשלח ידך
 וכו' ידע אברהם כי הוא לא נשחנה כלל
 ממה שהיה מקודם ואם החטא גרם מדוע
 חזר בו הקב"ה עכשיו ע"כ שפיר הקשה
 אתמול אמרת וכו' עכ"ד היפ"ת ודפח"ח,
 נתנה ידוע דעת הרמב"ם (בהקדמתו לפי
 המשניות), לחלק דהיכא דהבטחה הוא ע"י
 הקב"ה בעצמו יכול לחזור מטובה לרעה,
 אמנם מה שהבטיח הקב"ה ע"י שליח
 הנביא אף ע"י חטא אינו חוזר מטובה
 לרעה כדי שלא יאמרו דהנביא הוא נביא
 שקר וע"ש:

ולפי זה הנה כשהבטיח הקב"ה לאברהם
 כי ביצחק יקרא לך זרע היה טובת
 שניהם טובת אברהם וטובת שרה, ואדרבה
 לשרה היה יותר טוב כי לאברהם היה לו
 בן אחר ליורשו, כמו שאמר הכ' וירע הדבר
 מאד בעיני אברהם על אודות בנו ולא היה
 הבטחה זו טובה כ"כ לאברהם, אבל לשרה
 היה טובה זו ביותר שלא היה לה בן אחר,
 והנה לאברהם היה הבטחה זו שלא ע"י
 נביא שליח אבל לשרה היה הבטחה זו ע"י
 נביא שליח דהיינו אברהם, ולפי"ז אברהם
 בעצמו אף שאמר לו הקב"ה קח את בנך
 לא היה יכול לשאול הרי אתמול אמרת כי

ביצחק יקרא לך זרע שהרי י"ל שהחטא
 גרם לבטל הבטחה אבל שרה שאצלה היה
 הבטחה ע"י נביא שליח היא שפיר טענה
 דהיאך אפשר שלולי המלאך היה יצחק
 נשחט והלא הקב"ה הבטיח לה ע"י נביא
 שליח כי ביצחק יקרא לך זרע ואפילו ע"י
 חטא אינו חוזר ודו"ק וא"ש:

(3) פס
 "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה"
 "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה"
 (כג, א)

יש להבין מהו כפל הלשון, "ויהיו חיי שרה", "שני חיי שרה"?
 בספר "שבות יהודה" ביאר, אמרו חז"ל שע"י בשורת העקידה פרחת נשמתה
 של שרה ומתה, והנה לפי"ז יעלה על דעתנו לומר שמתה שרה אמנו קודם זמנה
 ולא השלימה שנותיה הקצובים לה, והרי הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים
 מיום ליום ומחודש לחודש?

לזה חזרה התורה ואמרה "שני חיי שרה" - להודיע שאלו הן שנותיה הקצובות
 לה ולא נחסר מהם מאומה. והוא מה שדרשו חז"ל (במדרש) על שרה אמנו את
 הפסוק "ידוע ה' ימי תמימים" כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימות, לומר,
 שלא נחסר משנותיה כלום, וגם לולי בשורת העקידה היתה מתה שרה באותה
 שעה.

ונראה לפי"ז לתרץ מה ששואלים איך מתה שרה ע"י בשורת העקידה הרי
 שלוחי מצוה אינם ניזוקים, וכיון שאברהם היה בשליחות הקב"ה לעשות מצוה
 איך גרם לו מזה נזק ומתה אשתו? ולפי הנ"ל מיושב היטב דבאמת הגיע זמנה
 למות, אלא שהקב"ה גלגל שע"י מצות העקידה מתה. אבל לא שמעשה העקידה
 גרם לה למות. ומצאתי שכן תירץ בספר "טעמא דקרא".

ע"י קו"י יהוש

ואומר אל אדוני אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי. — וברש"י, אלי כתיב,
 בת היתה לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם
 לפנות אליו להשיאו בתו. נש לדיק מדוע לא פירש רש"י כך בתחלת
 הפרשה כשאמר אברהם לאליעזר כי אל ארצי ואל מולדתי תלך, ואליעזר
 ענה לו אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי, וגם שם אלי חסר כתיב. ורק כאן
 כאשר אליעזר מספר ללבן את כל הקורות אותה, ושהוא שאל את אברהם
 אולי לא תאבה וכו', רק עכשיו מפרש רש"י בת היה לאליעזר וכו'.
 ואמר על זה הרבי מקוצק זצ"ל, כי מדרד הטבע שהאדם שיש לו איזו נגיעה
 אינו יודע על נגיעתו וכסבור הוא שבאמת הצדק אתו ולטובת הענין מתכוון
 ואינו יודע שיש לו נגיעה לטובת עצמו. ולפיכך בשעה שאליעזר דיבר אל
 אברהם לא עלה כלל על דעתו שהוא נוגע בדבר ולטובת עצמו מתכוון.
 ולא ידע כי אלי כתיב, וחשב כי הוא שואל בפשטות שמא לא תאבה האשה
 ללכת. אבל לאחר שבא אל לבו ולאחר שראה כי ה' הצליח דרכו למצא את
 בת זוגו האמתית של יצחק, אז נשתחרר מן הנגיעה שלו כי ראה שבטל
 סיביו ולא יועיל לו כלום, רק אז יכול להרגיש נוגעת שהיה לו קודם,
 ושבעה ששאל אולי לא תאבה וכו', היתה בלבו המחשבה אלי, היינו שיצחק
 ישא את בתו.

התפילה כמפתח למציאת שידוך

חיי שרה ה'תשס"ז

חז"ל אומרים:

"קשה לזווגם כקריעת ים סוף"

פירוש הדבר, שבאותה מידה ששינוי טבע היה נחוץ להצלת עם ישראל בצאתם ממצרים, כך מציאת שידוך היא מעשה פלאי ועל טבעי, ועל הבורא להתערב ולכוון את המהלכים.

באמונה היהודית ישנו יסוד חשוב, והוא הבחירה החופשית. יסוד זה אומר שעל היחיד לבחור את דרכו בעולם, אם טוב ואם רע, ועל הדרך שיבחר, ישפט ויתן את הדין. בענין השידוך, כנראה אין המצב כן, והבורא הוא מסבב הסיבות שגורמות לזוג להיפגש. התופעה של שידוך, היא פלאית. איש ואשה בעלי תכונות ורקע שונים כל כך זה מזה, מבקשים להתאחד ולמזג את עולמם השונה, כדי ליצור זוגיות ותא משפחתי חדש, ולחיות בו בשלום ובשלווה כיראי ה' יתברך. כולנו עדים לזוגות שנפגשים למרות מרחקים גיאוגרפיים או תרבותיים עצומים ונוצר ביניהם קשר בל ינתק.

בפרשת חיי שרה מבין רבינו בחיי מספר מאמרי חז"ל המעידים על התופעה הזאת:

"מה יצא הדבר" כלומר, המעשים שאירעו לך מוכיחים. ומכאן למדנו שענין הזיווג הוא נגזר מן השמים. בענין

שאמר רבותינו זכרונם לברכה ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, ואפילו מעבר לים, וזהו שהזכיר שלמה המלך ע"ה, "בית והון נחלת אבות ומה אשה משכלת" אין כוח בידם להנחיל אותה להם כי מה' תבוא... ובמדרש תהילים בא וראה כמה קשה כוח הזיווג שהרי מצינו שהקב"ה יחד שמו על הזיווג בשלשה מקומות בתורה בנביאים וכתובים. בתורה שנאמר "מה יצא הדבר". בנביאים שנאמר "ואביו ואמו לא ידעו כי מה היא". ובכתובים שנאמר "מה אשה משכלת". וכתוב "מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה".

מתוך דבריו הוכיח לנו, שלמרות השתדלותם הרבה של החתן והכלה, רק הבורא בעצמו הוא זה שמשדך שידוכים.

לאור דבריו ניתן להבין את הפירוש שהזכרנו לעיל ל"מה יצא הדבר", שגם לבן ובתואל הרשעים אשר בקשו לעכב את נשואי יצחק ורבקה הבינו ש"מה יצא הדבר" ולכן - "לא נוכל לדבר אליך רע או טוב".

הגאון מווילנא גם הבין כך את הפסוק בתהילים:

"אם ה' לא יבנה בית שןא עמלו בוניו בו". "והכוונה לזיווג שנקרא בנין בית כידוע ואמר אם ה'... ששוא הוא עסק בני אדם בענין הזיווג שהכל הוא מאת ה'. וזהו שאמר הפסוק "אך הבל בני אדם קוב בני איש במאזנים לעלות המה מהבל יחד". ואמר לעלות שפעמים אחד הוא למטה ועולה על

6
ש' אשק
ל' אש' 3/3

4

4

16

4

26

31

36

(3)

ידי פעילותו של הקב"ה למעלה ומגיע לחבירו ומתחבר
 כחדא וזהו הזיווג להיותם ממוזגים בשוה ואע"פ שאמרו
 דבזיווג ראשון אין מזווגין את האדם לפי מעשיו מכל מקום

מדרגתו צריך שיהיו שווה רק שאינן לפי המעשים שעדיין
 לא נולדו.

לאור דברי הגר"א הנ"ל ניתן להבין את מהלכו של אליעזר עבד
 אברהם אשר למרות השתדלותו הרבה למלא את משאלתו של
 אדונו והצלחתו במציאת השידוך ההולם, מדגישה התורה דווקא
 את התפילה והתערבותו של הבורא. עוד בתחילה אומר אברהם
 לאליעזר:

"ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי
 ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעה אתה את הארץ
 הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם"

ובהמשך תפילתו של אליעזר:

"ויאמר ה' אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה
 חסד עם אדני אברהם..."

ואנו מתפעלים מן המהירות בה ה' מממש את משאלתו. "והיה טרם
 יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע". וכך אומרת התורה:

"ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת"

לאחר מאמצייה של רבקה מספרת לנו התורה על תגובתו של אליעזר:

"והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' ורכו אם
 לא"

אליעזר מגיע לשיא ההשתוממות והתפעלות, במיוחד לאחר שרבקה
 מזדהה:

"ויקד האיש וישתחו לה ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם
 אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני ה'
 בית אחי אדני"

הסיפור המלא כמובן מתחלק לשנים. ראשית מספרת לנו התורה על
 המתרחש ב"זמן אמת" ולאחר מכן חוזר אליעזר על הסיפור, בבית
 בתואל לפני טעימת אוכל.

"ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי"

ופותח אליעזר את הסיפור:

"ויאמר עבד אברהם אנכי"

ומספר את כל הסיפור מתחילתו עד סופו, ושחזורו מופיע כמעט
 מילה במילה כמו התיאור הראשון. בחזרתו כותבת התורה:

"ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה"

השוני המהותי היחיד הוא שבסיפור המקורי הוא היה "האיש"
 העלום ומעתה הוא "עבד אברהם". שם ה' והסייעתא דשמיא לה
 הוא זכה, חוזרים ונשנים לאורך הסיפור.

"וַיֹּאמֶר אֵלַי ה' אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אִתָּךְ
וְהִצְלִיחַ דְרָכְךָ... וְאַבָּא הַיּוֹם אֶל הָעֵינַן וְאָמַר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי
אֲבָרְהֶם אִם יֵשֶׁה נָא מִצְלִיחַ דְרָכֵי אֲשֶׁר אָנֹכִי הֹלֵךְ עֲלֵיהֶם...
הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִכִּיחַ ה' לָבֵן אֲדֹנָי... וְאָקֵד וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לָהּ;
וְאַבְרָהָ, אֵת ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהֶם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְדֶרֶךְ אֲמַת
לְקַחַת אֵת בַּת אָחִי אֲדֹנָי לְבָנוּ... וַיַּעַן לָבֵן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ

מִהָּ יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוֹכַל דְבַר אֱלֹהִים רַע אוֹ טוֹב. הִנֵּה רִבְקָה
לְפָנֶיהָ קַח וְלֵךְ וְתֵהִי אִשָּׁה לָבֵן אֲדֹנָיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'. וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אֲבָרְהֶם אֵת דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה לָהּ"ו

ההתפעלות של אליעזר מתקרבת לאקסטזה. כך גם ניתן להבין את
דברי המדרש רבה המובאים ברש"י על הפסוק "ואבא היום":

"היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי
אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של
בנים, שהרי הפרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי
תורה לא נתנו אלא ברמיזה"

הביטוי "שיחתן של עבדי אבות" רומז לתפילתו של אליעזר. "שיחת
עבדי אבות" היא בעצם "תפילת מעמקים" מעומקי לבו של אליעזר
עבד אברהם.

על הקשר בין שיחה לתפילה אנו לומדים בפרשת בראשית, בפסוק
המופיע בבריאת העולם.

"וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׁדָה טָרָם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֶשֶׂב הַשָּׁדָה טָרָם
יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אִין לַעֲבֹד
אֵת הָאָדָמָה"ו

שם על המילים "כי לא המטיר" מסביר רש"י ז"ל:

"ומ"ט לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין
מכיר בטובתם של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך
לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים"

מדברי רש"י נראה שהמונח "שיח" מתייחס לתפילה, ושיש קשר
ברור בין התפילה לירידת הגשמים.

גם בסיפורו של אליעזר עבד אברהם, המתפלל לה' לעזרה, אנו
רואים בברור את כוחה של התפילה. אליעזר מתפלל, וה' מקרה
לפניו את רבקה. כאשר אליעזר חוזר עם רבקה אנו מוצאים גם את
יצחק שרוי בתפילה.

"וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנֹת עֵרֶב"

חז"ל אמרו, "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא
נענה אלא בתפילת מנחה". יצחק הכיר בכך שתפילה הינה מפתח
להשגת שידוך, ומיד הפגישו הבורא עם בת זוגו. רבקה עצמה
השתוממה מהמעמד של יצחק העומד וידיו שטוחות בתפילה.
כדברי רש"י "ראתה אותו ותוהא מפניו". תפילתו של יצחק היתה
שיחה מקיפה, דו שיח אינטימי עם הבורא, מתוככי ליבו. כלשון
חז"ל "ומגיד לאדם מה שיחוו. אפילו שיחה יתרה בין איש לאשתו

מיוזמי לו רשונות מנחה"

(11) ויקבו אתו יצחק ושמעאל

90 (9)

בניו אל מערת המכפלה וגו'.

וברש"י (ומקורו ב"ב טז:) מכאן שעשה שמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם. וצ"ב למה לנו להביא ראיה מכאן בסוף ימיו של אברהם שעשה ישמעאל תשובה, הרי הרבה זמן לפני זה יש לנו ללמוד שעשה תשובה, שבשעת העקידה (שהיה ל"ח שנה לפני פטירת אברהם) פתיב (וירא כבג) "ויקח את שני נעריו אתו" ופירשו חז"ל (תרגום יונתן והובא ברש"י) ששני נעריו היו ישמעאל ואליעזר, הרי שאז כבר חזר ישמעאל לבית אברהם ועל כרחך שכבר עשה תשובה, וא"כ למה יש לנו צורך להוכיח כאן עוד הפעם שעשה ישמעאל תשובה.

ו"ל שהיה מקום לחשוש שמה שנהג ישמעאל כשורה אחר שחזר לבית אברהם היה רק לכבודו של אביו אבל מיד כשימות אביו יחזור לדרכיו הרעים, לזה מביאים ראיה ממה שהמשיך בדרך טוב גם אחרי פטירת אביו, שמכאן רואים שבאמת עשה תשובה. [ומה דאי בבראשית רבה (פרשה ס"ב,ה) "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם" ר' חמא בר עוקבא ורבנן הוו יתבין ומתקשין מה ראה הכתוב לייחס תולדותיו של רשע עיי"ש, ולדברינו הרי עשה תשובה עוד קודם העקידה, ו"ל שבשעה שהוליד בניו עדיין היה רשע ואח"כ עזב קדקדו של מדבר (מדרש שם) ושב לדרכו של אברהם אבינו.]

וגתר נראה לומר, שהרי ההוכחה מכאן שעשה תשובה היא ממה שהיה יכול ישמעאל ללכת לפני יצחק בשעת קבורת אברהם, שהרי היה גדול ממנו בשנים, ועם כל זה מחמת ענותנותו אמר לו ליצחק שילך לפניו, שהוא יותר ראוי ממנו וגם ירבה כבוד אביו על ידי זה. וזהו הסימן המובהק של הבעליתשובה האמיתי, שמתנהג בהכנעה וענוה ומכיר את שפלותו, אבל אם נוהג בגאווה ורדיפת הכבוד רואים אנו שלא עשה תשובה שלימה. ולכן מכאן הוא עיקר הראיה שעשה ישמעאל תשובה שלימה.

נאמר בשם רבי ראובן בן אצטרובלי: "מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אישה לאיש" עכ"ל.

על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצא - זו אשה. רש"י מסביר על הפסוק "ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה" ו"ל:

"שגילה לו ניסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפילתו"

כמו שמעיד המדרש על עיסוקו של הקב"ה לאחר בריאת העולם, שהוא עוסק בשידוכים וחיוגים.

יהי רצון שנכיר בקשיים ובסיבוכים הכרוכים בכל שידוך, ונפנים שרק על ידי "שיחת עבדי אבות" ניתן לזכות בסייעתא דשמיא וביד ה' מכוונת לבניית בית אשר עליו יאמר "מה יצא הדבר". אכ"ר.

(16) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ובגמרא אין שיחה אלא תפלה, שיצחק תיקן תפלת מנחה.

שונה היא תפלת מנחה, מזו של שחרית וערבית. בשחרית האדם עדיין לא יצא לאויר העולם של השוק והרחוב, רעיונותיו עדיין שקטים ומחשבותיו צלולים. שינת הלילה נתנה לו המנוחה הדרושה, והוא קם כשהוא רענן ובכוונה שלמה יכול לשפוך את נפשו לפני ד' בתפלה. בערבית כבר גמר האדם את חשבונותיו עם היום. היה זה יום של טרדות ודאגות או יום של רווחה והצלחה - בין כה או כה היום עבר והלך לו. וכשהוא עומד להתפלל ערבית יכול הוא לרכז את מחשבותיו ובזונתו לתפלה זו. מה שאין כן בתפלת מנחה. אדם עומד באמצע עבודתו ומשלח ידו או משאריו ומתנו, והוא מנתק את עצמו מכל עסקיו ועומד להתפלל. בשעה זו קשה ביותר לכיין את לבו לתפלה. והוא שאמרו בגמרא: "לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה". למה במנחה הוקא מפני שזוהי התפלה הקשה ביותר מבחינת הכוונה והמחשבה. ודוקא מפני כך יש גם יתרון מעלה בתפלת המנחה, "כיתרון האור מן החשך", כלומר: יתרון האור הוא דוקא מן החושך, כי ביום אין

האור מוסיף כלום: "שרגא בטיהרא מאי מהני". דוקא כשניתקים פתאם מכל הענינים החמריים והעיסוקים הגשמיים ועומדים להתפלל מנחה בכוונה, דוקא אז מתגלה יתרון האור.

סמל ההתעסקות בעניני עולם הזה לשם סיפוק צרכיו החמריים של האדם הוא השדה. "באסף את מעשיך מן השדה". החרישה והזריעה והעידוד והנכוש והקצירה והטחינה וכל שאר העבודות הן היו לפנינו עיקר העבודה של בני האדם. "יתרון ארץ בכל הוא מלך לשדה נעבד", ובמדרש: אפילו המלך שואל אם הארץ עשתה פירות או לא. ואף היום: בסיס הקיום של עם ואדם הוא השדה. ולכן: "ויצא יצחק לשוח בשדה", התפלה שלו היתה בעודו בשדה, באמצע עסקיו ועבודתו, ומכאן שתיקן תפלת מנחה.

(6)